

Učiteljske zbornice.

Ze na seji ožjega sosveta poverjenštva UJU Ljubljana dne 10. jan. t. l. sem se v svojem osebnem prepričanju izrekel za potrebo učiteljskih zbornic. Dne 13. jan. t. l. pa je izšel v »Jutru« št. 9 članek o delavskih zbornicah, njih namenu in pomenu, ki se da docela prilagoditi učiteljskim in šolskim razmeram. Zato naj ga v naslednjem reproduciram:

»Zakon o zaščiti delavcev (za nas novi šolski zakon) vsebuje kot najvažnejše določilo ustanovitve posebnih delavskih zbornic, ki naj stopijo v isto vrsto z zbornicami ostalih stanov. Zbornice so nadomestilo za manjkajoče gospodarske skupščine, v katerih naj bi se obravnavala naša gospodarska in socialna vprašanja po vidikih splošne gospodarske in socialne povzdige stanov in slojev našega naroda. Ker gospodarskih skupščin ni in se morajo radi tega naši gospodarski in socialni problemi obravnavati v splošni narodni skupščini, je zelo naravno, da se mnogokrat vsa ta vprašanja ne obravnavajo po gospodarskih in socialnih potrebah prizadetih slojev, ampak po političnih interesih. In tako pride, da nereče zahtevajo zlasti delavcev in nameščencev (učiteljev! op. pis.) ne pridejo v naši narodni skupščini v razpravo, ali pa, da se razpravlja o njih površno, brez poznanja stvari in da so radi tega v pravno in socialno zaščito izdani zakoni ali slabi ali pa jih sploh ni. Ta velik nedostatek v naši zakonodaji naj nadomesti poleg drugih zbornic tudi Delavska zbornica. Ta zbornica (za nas učiteljska, op. pis.) je po zakonitih določilih poklicana, da s svojimi predlogi in nasveti na eni strani sodeluje in podpira državno delavsko (učiteljsko, op. pis.) zakonodajo, na drugi strani pa, da nadzira izvajanje raznih zakonov, da skrbi za kulturno razvijanje delavstva (učiteljstva) in da resno premišlja o vseh pojavih delavskega (učiteljskega) življenja in da po strogo znanstvenih in objektivnih uspehih svojih raziskovanj usmerja svoje delo le v korist delavskega (učiteljskega) razreda brez

oziroma na politično pripadnost posameznih delavcev (učiteljev).

Zbornice drugih stanov so nepolitične, strogo stanovske in strokovne zastopnice svojih članov. Pri svojem delovanju se izogibajo vseh političnih izpadov in z vsemi sredstvi delajo na to, da je njih glas v vseh razmerah in v vseh političnih prilikah upoštevan in čisljan in ne — preziran.

Mi pa se zavedamo, da mora iz delavske (učiteljske) zbornice politika izginiti in da mora zbornica postati najvišja zaščitnica vsega našega trpečega delavstva (učiteljstva), ki bo zmožna priboriti si ugled in spoštovanje in da jo bo upoštevala vsaka vlada, na naj bo ta v rokah te ali druge stranke. Mi nočemo zaostati za drugimi zbornicami, ker hočemo, da ima delavstvo (učiteljstvo) na našo zakonodajo isti vpliv, kakor drugi stanovi. Vemo, da bo naše delavstvo (učiteljstvo) o vsem tem mirno premislilo in odločilo tako, da ohrani vsaj svoj strokovni vpliv in to vedno in povsod.

Ni namen tega članka razmotrivati o sestavi take učiteljske zbornice, ki bi imela n. pr. štiri oddelke: 1. za visoko šolstvo (univerze, akademije, tehnike, konservatorij itd.), 2. srednje šolstvo (gimnazije in realke vseh tipov, učiteljska itd.), 3. vse strokovne šole (trgovske, obrtne, navtične itd.), 4. višja (sedaj »meščanska«) in nižja osnovna šola. Hočem veliko več s tem kratkimi besedami opozoriti na način, kako bi se izognili najlažje in najsigurneje vsi škodljivim vplivom dnevne politike na razvoj šolstva in učiteljskega stanu.

Šijanec Ludovik.

Zopet za duhovno organizacijo učiteljstva.

Iz potrebe ker smo videli, da se za nadaljno učiteljsko izobrazbo ne moremo zanašati na javno prosvetno upravo, ko v njej ni bilo videti smotrene iniciativnosti in načrta, po katerem bi postavila šolstvo in narodno-vzgojno delo na tako podlago, da bi šola mogla v sebi in izven sebe vršiti svojo nalogo odgovarjajoče duhu časa in njegovim potrebam — iz te potrebe se je pred tremi leti oglašil v »Popotniku« klic po organizirani samovzgoji in samoizobrazbi slovenskega učiteljstva.

Takrat je izšel tudi načrt organizacije takega delovanja; v njem je bilo povedano, da ni namen te organizacije ukleniti omejeno delo v kako šablono; načrt je hotel dati le smernice, trdnejšo in stalnejšo obliko pa naj bi dala delovanje samo. Zato smo postavili tezo delovnega združništva; mislili smo na skupno proučevanje istih vprašanj od strani zainteresirancev zanje, hoteli tako prebiti kak tesen okvir posameznih

pedagoških krožkov, čeprav stonati skrajša dalje s skromnimi sredstvi, vsekakor se približevati poglobljenemu in vedno bolj izkristaliziranemu smotru.

Tak je bil naš načrt pred tremi leti. Kakor posnemamo iz poročil, ki jih objavlja »Učit. Tov.« v prilogi »Prosveta«, so se pri okrajnih učiteljskih društvih res formirali pedagoško-prosvetni odseki, kjer je delovanje bilo ali manj živo, pač po kvaliteti in individualnosti članstva. Iz poročil pa vidimo in izsledimo lahko, da je baš radi te individualnosti in kvalitete članstva delovanje teh odsekov često docela sporadično; posameznik se bavi z lastno samoizobrazbo, od te daje članstvu tisto, kar zanima njeza najbolj, v kar je prodril sam, individualno; pogosto brez oziroma na skupno mišljenje ali skupne potrebe. Da to ni delovno združništvo, da ni podelitev dela, kakor je bila zamišljena, je jasno. Kakor je jasno, da ta sporadičnost in pogosto pomanjkanje najmanjšega stika

bra z vsemi si bila vedno. Vzorna vzgojiteljica in vestna uradnica v sreski prosvetni pisarni si bila tovariško uslužna in neumorno delavna ter zato splošno priljubljena.

Voščili sva si srečno novo leto 1926, katero bi urušnilo tvoje upe in želje. Drugega januarja si že ležala v ljubljanski deželni bolnici, pozneje v sanatoriju in doma. Na cvetno nedeljo si pretrgala in komaj slišno omenjala svojo nepopisno srečo in trdno pričakovanje lepše bodočnosti. Tvoja koščena, mrzla roka me je oklenila in mlo proseče si šepetala: »Pobožaj me malo, dai mi malo zdravja, obriši mi solzo! Pridi prav gotovo še ta teden!«

Z Bogom, draga Herma Vyzourekova!

Na mrtvaškem odru leži v beli obleki nevesta Herma Lukežičeva, soproga sreskega šolskega nadzornika v Črnomlju. Na čelu mirtin venec in pačolan ves posut z belimi tulpami. Sveče trepečejo in obsevalo blažen smehljaj, nepopisne sreče. Izginila je vsa ožianost. Pri odru stoje globoko potrjeni vsi oni, ki so te neskončno ljubili. Z zelene rožmarinove vejice rosijo blagoslovljene kaplje, solze si otira množica tovarišev in znancev. Tvoj duh pa nevidno plava nad žalost-

celo med delavci na istem doprišču ne more dati one smotrenosti in še manj one poglobitve, ki jo od organiziranega dela moramo zahtevati. In organizirano delo z vsemi njegovimi dobrinami za vse in s smotrenostjo za delo samo smo zamišljali.

Danes po treh letih vidimo, da razmere še muineše teraj od nas organiziranega dela za učiteljsko samoizobrazbo, zato ponavljamo klic po duhovni izobrazbi učiteljstva. In sicer tako, da opozorimo na omenjeno sporadčnost, izoliranost, obenem pa pokažemo pot, ki nas vodi od teh pogrteškov k potrebnemu, smotrenemu nepretrganemu delu in k potrebni skupnosti.

Kakor je zamisek in načrt (isti kot pred tremi leti, tako je lista tudi pot; treba na je, da jo nastopimo.

Takrat pred tremi leti smo otvorili v »Popotniku« posebno rubriko, ki smo jo nazvali »Duhovna organizacija učiteljstva«. Namen te rubrike je bil: 1. da spoznavamo vse organizirano tozadevno delovanje slovenskega učiteljstva; 2. da na podlagi teh spoznav uravnamo to delovanje ter mu dajemo potrebni pravec; 3. da spoznavanje dela naj bi se tu ne priobčevala gola poročila o organiziranih odsekih, ne naštevania predavanj,

ne kar izvlečki iz njih — poročila o delu in sistemu naj bi bila to za medsebojno spoznavanje in iskanje, za izpodbudo in skupno utiranje poti v organizaciji učiteljske samovzgoje in samoizobrazbe; navodila, nasveti — praktični in teoretični; in vse, vse, kar misli posameznik in je posameznik preizkusil, da je potrebno.

Tako smo mislili tedaj, da bo tega blaga naravnost deževalo v uredništvo; a — prišlo je dvoje poročil, ostale je beležila »Prosveta«, ki se seveda po svojem namenu ni mogla spuščati v vse to, kar smo rekli, da bi bilo potrebno. To bi moralo ostati pritrpano »Popotniku«, napram temu pa je vzlic prošnjam v »Učit. Tov.« in vzlic osebnim prošnjam — vse molčalo... Znabiti da naslovi niso bili pravi...

Vse te javne in privatne kljce danes ponavljam in to do vsakogar, ki je dobre volje za to delovanje. V katerem pravcu naj gre, sem povedal — želel bi le, da bi »Popotnik« moral obdržati stalno rubriko »Duhovna izobrazba učiteljstva« polno najboljšega in to skoro. Zakaj rubrika še danes ni zaprta, čeprav se je dve leti tako zdelo.

P. Flerè.

Pravice poročenih učiteljic.

Francoska. Učiteljice na Francoskem imajo iste pravice kot učitelji. Prejemki so jim enaki z istimi ugodnostmi pred in po poroki. Če se učiteljica poroči, ostane še nadalje v državni službi, izvzemši, če se poroči z inozemcem, kar ima za posledico, da izgubi francosko državljanstvo ter mora kot nefrancosinja zapustiti šolo. Kakor vse kaže, bo tudi ta izjema črtana, tako da bosta učitelj in učiteljica imela enake pravice in enake dolžnosti.

Nemčija. Pred revolucijo leta 1918, je bila poročena učiteljica izključena iz urada. Le one, ki so imele zaslobo v višjih krožih, so bile tako srečne, da so lahko učiteljemale. Po preobratu se je učiteljica lahko poročila, ne da bi s tem izgubila pravico do službe. Sedaj se na dosledno vsaka poročena učiteljica odстранjuje iz službe.

Avstrija. V Avstriji je cel konglomerat. Dočim na Dunaju lahko ostajajo v službi poročene učiteljice, je uveden na Tirolskem in Gornje Avstrijskem za iste celibat. Drugod na nastajajo težave. L. 1923, bi se moral celibat učiteljic razširiti tudi na Dunaj. Da ni prišlo do tega, se imajo učiteljice zahvaliti energičnim protestom in velikim zborom Dumačianov.

Angleška. Pred l. 1914, ni smela zakonska učiteljica podučevati. Le najodličnejše so bile protežirane in obdržane v službi. Čim je vojna izbruhnila, je nastala v učiteljskih vrstah vrzel in tedaj so bile vse poročene učiteljice primorane služiti. Sedaj bodo bale ponovno izgnane iz službe. Udrženje angleških učiteljic »National Union of Teachers« se odločno bori proti tem nameram.

Holandska. Tu odločajo o usodji poročenih učiteljic politične stranke. Meščanske stranke nočejo imeti poročenih učiteljic v uradu, dočim so socialdemokrati odločno za to. Na Holandskem imajo občine velike avtonomne pravice. Že od leta 1880, naprej so skušale izgnati poročene učiteljice iz šole. Da se jim ta namera ni posrečila, se imajo zahvaliti le vladi, ki je bila proti temu. Sedaj pa pretaj nevarnost. Meščanske stranke so zmagale in občine imajo že pravico, da odpuščajo venčane učiteljice izpod 45 let starosti. Število učiteljic je znašalo 1923, leta 6126, od teh 781 poročenih. Torej ena osmina učiteljic bo kmalu iz službe.

Zedinjene države. Načelno niso v Ameriki proti poročenim učiteljicam, vendar gledajo, da jim zmanjšajo pravico do službe.

RADOSLAV KNAFLIČ:

Proglas-Deklaracija.

(Dalje.)

Člen VI. Odkod in kie si naj pridobimo svojo politično zrelost, kojo ta člen naglašja, če pa nas hoče člen II, razpolitičiti? Samostalni unifikacija je izpeljan iz lat. glagola »unificare« = ujediniti ali spoiliti se v jedno istost, pomeni torej po naše ujedinenje združenje ali spajanje v jedno celoto. Proglas priznava dvojno,

popolno in nepopolno politično in duhovno spajanje, udruženje ali ujedinenje stanu. Stremljenje za popolno spojitvijo smatra smešnim (absurdnim) in žaljivim, zato ga naj zavračamo. Tu se čita med vrstami, da nam nepopolnega ni treba zavračati. Dolgo sem si trl glavo kaj hoče proglas s svojo popolno politično

LISTEK.

† Herma Lukežič Vyzourekova.

Velika sredo. Povsod prebujajoča se pomlad. Oživljena priroda prosto diha osvežujoči zrak. Nemirni vetrič zdaj pa zdaj zmaje šibko stebelce. Oko mi zastane na brajdi pod šolskim oknom. Trta se solzi. Zvoki mlo donečega zvona me predramijo iz globokega premišljevanja. Temne slutnje ovijajo moje misli in slikajo pred očmi žalostno resnico — Ona je preminula. Tresoča se solza kane s trte, solnce posije izza lahkega oblaka in senca kolov se črta po steni.

Herma, tu je bil tvoj kotiček o prijateljskih obiskih. Nešteto krat si tu infimno kramljala, tvoje misli so se vedno vračale v solnčno Gorico, pogledi pa so hiteli proti prijaznemu Črnomlju.

Usoda ti je bila kruta. Zgodnja izguba dobrega očeta ti je naložila na šibke rame težko breme, skrb za ostarelo ljubljeno mamo in študije treh mlajših sestic. Službovala si v zapuščenem tolminskem hribu, bežala v grozni vojni, izgubila zdravje. Ostal ti je le globok razum. Tiha, otožna, resna in do-

nimi srci, ko te neso v krsti mrtvo nevesto tuzajočemu soprogu na dom v šolo.

Zvonovi molčijo. Kupa tvojeza trpljenja je izpraznjena. V Volni vasi pa pretresa mozeg tolažilna nagrobica: »Greje prah — liubezni žar.«

Počivaj v miru blaga, zlata duša!

Petrovska.

† Anton Javoršek.

Dne 9. aprila t. l. smo spremlili zopet enega kronskih upokojencev na zadnji poti tja gorji na Ljubljansko polje. To pot si je izbrala bela žena smrt Antona Javorška, nadučitelja v pok. v starosti 75 let. Njegovega pogreba so se udeležili poleg številnega drugega občinstva vsi ljubljanski tovariši-upokojenci, nekaj tudi z dežele, večji pa so mu zapeli v slovo dve žalostinki. Pokoini Javoršek je bil po rodu prava krepka gorenjska korenina tam iz Črnege grabna, a rojen pod zvezdo nesreč in nadlog. V svojih mladih letih se je vseh križev in težav krepko branil in otesal, a na stara leta

ga je škandalozna kronska mizerija popolnoma potrla in položila tudi v prezgodnji grob.

Leta 1869, je nastopil prvo službo na Raki, potem pa je služboval na Kočevski Planini, v Črnomlju, Mirni peči, Mengšu, Šiški do prisilne upokojitve. Ker pa ni maral čvrst in zdrav pohajkovati, je prezevel v gluhonemnici mesto prefekta. Pozneje mu je bilo odkazano učiteljsko mesto v daljnem Prekmurju, tik ogrske meje, katerega mesta pa radi oddaljenosti in ondodnih žalostnih razmer ni sprejel; ustanovil pa je na Aueršpergovih žagah za delavske otroke v Jelendolu onstran Dolenje vasi pri Ribnici enorazrednico. Tukaj je prav zadovoljno živel, dokler ga tudi odtod ni pogel nesrečni požar na žagah nazaj v Ljubljano na stradež in pomanjkanje. Rad bi bil dobil tudi tu kak postranski zaslužek in vsaj deloma primerno stanovanje, a tudi to se mu ni posrečilo. Tako je ta blaga duša okušal resničnost znanega reka, da ko se so bogovi črtili, so ga za učitelja izvolili. Tako plačilo uživamo vsi stari zavrženi upokojenci zadnja leta življenja za trud in delo, katerega smo žrtvovali v blagor naroda in domovine!!

—k.